

Pauliina Anias & Tiina Hyvärinen

**ALA- JA YLÄKOULULAISTEN KOKEMA KIUSAAMINEN SOSIAALISESSA ME-
DIASSA**

ALA- JA YLÄKOULULAISTEN KOKEMA KIUSAAMINEN SOSIAALISESSA MEDIASSA

Pauliina Anias & Tiina Hyvärinen
Opinnäytetyö
Kevät 2020
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystieteiden
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Hoitotyön tutkinto-ohjelma, Terveydenhoitaja

Tekijät: Pauliina Anias ja Tiina Hyvärinen
Opinnäytetyön nimi: Ala- ja yläkoululaisten kokemus kiusaaminen sosiaalisessa mediassa
Työn ohjaaja: Yliopettaja, TtT Hilka Honkanen ja projektikoordinaattori, TtT Niko Männikkö
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2020
Sivumäärä: 39+3

Sosiaalinen media (some) on tullut osaksi jokapäiväistä elämää ja suurelle osalle ihmisistä se on osa työtä, opiskelua tai vapaa-aikaa. Sosiaalinen media tuo mukanaan hyötyjä, kuten sosiaalisia kontakteja ja uutta tietoa, mutta sillä on myös haittapuolensa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen on tullut uudeksi kiusaamismuodoksi koulukiusaamisen rinnalle ja sitä voi olla hankala havaita. Toisaalta sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen voi olla myös koulukiusaamista. Internetin antama anonymiteetti saattaa laskea kynnystä kiusata eikä kiusaamista pääse vapaa-ajallakaan pakoon. Eri somepalveluiden kautta tapahtuva kiusaaminen on lapselle ja nuorelle yhtä vahingollista kuin luokkahuoneessa, välitunnilla tai koulumatkalla tapahtuva kiusaaminen.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, minkä verran erään oululaisen koulun 5.-, 7.- ja 9. luokkalaisten keskuudessa esiintyy kiusaamista sosiaalisessa mediassa. Halusimme myös selvittää, millaisia muotoja kiusaamisella on eri sosiaalisen median kanavilla sekä sitä, miten somessa tapahtuvaan kiusaamiseen voidaan puuttua. Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa tietoa kiusaamisesta opetushenkilöstölle ja kouluterveydenhoitajille, jotka voivat hyödyntää tuloksia esimerkiksi keskustelemalla niistä oppilaiden kanssa tai vanhempainillassa vanhempien kanssa. Lisäksi tulokset voivat auttaa heitä pohtimaan eri tapoja puuttua somessa tapahtuvaan kiusaamiseen. Kyselyyn vastasi yhteensä 173 oppilasta. Opinnäytetyössä käytimme kvantitatiivista tutkimusmenetelmää ja tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä, strukturoidulla kysymyslomakkeella sekä analysoitiin kysely- ja raportointisovellus Webropol-työkalua hyödyntäen.

Kyselystä selvisi, että somekiusaamista tapahtuu useissa eri sosiaalisen median palveluissa mutta pääasiassa Instagramissa, WhatsAppissa, Snapchatissa sekä TikTokissa. Vastaajista 7,5 % oli tullut kiusatuksi somessa vuoden 2019 aikana. Kiusaamistapauksia on sekä alakouluikäisten että yläkouluikäisten keskuudessa mutta prosentuaalisesti eniten sitä esiintyy 9. luokkalaisten keskuudessa. Muodoltaan se on pääasiassa haukkumista tai ilkeää kommentointia ja juoruilua.

Jatkotutkimusaiheena voisi selvittää kuinka terveydenhoitaja voi työssään puuttua sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen. Somekiusaamisen esiintyvyyttä voisi tutkia myös muissa Oulun kouluissa.

Asiasanat: sosiaalinen media, kiusaaminen, lapset, nuoret

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Nursing and Health Care, Option of Public Health Nurse

Authors: Pauliina Anias & Tiina Hyvärinen

Title of thesis: Bullying in social media experienced by primary school and junior high school students

Supervisors: Principal lecturer, PhD Hilikka Honkanen & Project Coordinator Niko Männikkö

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2020

Number of pages: 39+3

People use social media daily as a part of their work, studies or just to see what is happening around the globe. Despite the age limits, young children are also known to have social media accounts. Even though social media provides a chance to interact with friends and learn new things, it also has its disadvantages. Bullying in social media is a new form of bullying and it might be difficult to notice. Many of the social media services provide anonymity and that might contribute to a lower threshold of bullying. It is also impossible to escape the bullying because it happens online. Bullying that occurs through different social media services is just as harmful as bullying in classroom or during a break. It is important that teachers, school nurses and parents are aware of which social media services their children use and what forms of bullying may have.

The purpose of our thesis was to research how much bullying there is in social media among 5th, 7th and 9th graders in this particular school which we chose for this research. We also wanted to find out what kind of forms bullying might have on different social media channels and how to intervene in bullying. The aim of our thesis was to provide information about bullying for teachers and school nurses who can use the results for discussing them with students or in parents' meeting.

173 students took part in our survey. In this thesis we used a quantitative research method and the research material was collected by using an electronic, structured questionnaire. We analyzed the research material with Webropol survey and reporting tool.

This survey revealed that bullying occurs in several different social media services, mainly in Instagram, WhatsApp, Snapchat and TikTok. Bullying occurs among both in primary school and junior high school students, but the rate is highest among the 9th graders. 7,5 % had been bullied online in the year 2019. According to results of this survey, the forms of bullying are mainly name-calling or mean comments and gossiping.

These results can be utilized by teachers, school nurses and parents when they try to figure out methods to stop bullying. It is also important to study, how a school nurse could intervene in bullying. The prevalence of bullying in social media could also be studied in other schools in Oulu.

Keywords: social media, bullying, children, adolescents

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	SOSIAALINEN MEDIA JA NUORET	8
2.1	Sosiaalinen media käsitteenä	8
2.2	Sosiaalisen median merkitys nuorten elämässä.....	10
3	NUORTEN KOKEMA KIUSAAMINEN JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMISEN KEINOT ...	12
3.1	Nuorten kiusaamisen muodot	12
3.2	Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen	13
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
5.1	Kvantitatiivinen tutkimus	17
5.2	Aineiston keruu	18
5.3	Aineiston analyysi	19
6	TUTKIMUSTULOKSET	20
6.1	Vastaajien taustatiedot	20
6.2	Koululaisten some-käyttö.....	21
6.3	Oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta sosiaalisessa mediassa	22
6.4	Kiusaamiseen puuttuminen	26
7	POHDINTA.....	27
7.1	Tulosten tarkastelu	27
7.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	28
7.3	Tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimusehdotukset	30
7.4	Prosessissa oppiminen	31
	LÄHTEET	34
	LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Koulukiusaaminen aiheuttaa lapsissa ja nuorissa turvattomuutta. Koulukiusatuilla on mielenterveys-, itsetunto- ja ihmissuhdeongelmia, ja monet kiusatut kärsivät vielä aikuisiässäkin kiusaamisen jättämistä traumaista. (THL 2018, viitattu 28.3.2018.) Koulukiusaamisen rinnalle on viime vuosina noussut uutena ilmiönä sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen, joka on kasvotusten tapahtuvaa kiusaamista näkymättömämpää, mutta jonka vaikutukset voivat olla yhtä haitallisia.

Sosiaalisella medially (somella) on useita määritelmiä, mutta se voidaan määritellä esimerkiksi seuraavasti: "Sosiaalinen media on tietoverkkoja ja tietotekniikkaa hyödyntävä viestinnän muoto, jossa käsitellään vuorovaikutuksellisesti ja käyttäjälähtöisesti tuotettua sisältöä ja luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita" (Sanastokeskus TSK 2017, viitattu 11.5.2018). Sosiaalisessa mediassa käyttäjät siis itse tuottavat sisältöä palveluihin esimerkiksi kuvien, tekstien ja videoiden muodossa. Myös blogit ja wikit ovat sosiaalista mediaa. (Honkonen & Rongas 2016, viitattu 1.4.2020.)

Sosiaalinen media on tullut älypuhelimien, tablettien ja tietokoneiden välityksellä osaksi jokapäiväistä elämäämme. Älypuhelinia käytetään esimerkiksi pelaamiseen, viihdepalveluihin ja yhteydenpitoon kavereiden kanssa erityisesti somen kautta (Junttila 2018, viitattu 6.5.2020). Sosiaalinen media on jatkuvasti vain muutaman näytönhispaisun päässä ja tämä synnyttää myös ongelmia. Koska useat sosiaalisen median sovellukset tarjoavat anonymiteetin, on kiusaaminen valitettavan helppoa nimimerkin suojista (ebrand Group Oy 2019, viitattu 22.3.2020). Jatkuva sosiaalisen median käyttö voi myös aiheuttaa addiktoitumista erilaisiin sosiaalisen median kanaviin. Someaddiktio voi aiheuttaa esimerkiksi psykosomaattisia oireita ja se voi heikentää itsetuntoa, unen- ja elämänlaatua sekä työssä suoriutumista. Someaddiktio myös heikentää somen ulkopuolisia suhteita. (Andreassen, C. S. 2015, viitattu 6.5.2020.)

Somessa tapahtuva kiusaaminen lasten ja nuorten keskuudessa on kohtalaisen uusi, erittäin ajankohtainen ja melko vähän tutkittu aihe, ja näiden syiden vuoksi halusimme tehdä opinnäytetyömme aiheesta. Tiedossamme ei myöskään ole, että asiaa olisi Oulun seudulla juurikaan tutkittu. Kouluterveyskyselyssä (THL 2017, viitattu 4.4.2020) on selvitetty tarkemmin lähinnä koulussa tapahtuvaa kiusaamista ja sen muotoja mutta somessa tapahtuvaa kiusaamista on kartoitettu ainoastaan yhden kysymyksen verran ("koulukiusaamista tapahtunut kännykän tai internetin kautta"). Lisäksi meitä kiinnosti nähdä, esiintyykö kiusaamista enemmän nuorempien vai vanhempien koululaisten

keskuudessa ja onko sukupuolten välillä eroja. Tulevina terveydenhoitajina ja mahdollisesti vieläpä kouluterveydenhoitajina aihe koskettaa meitä, sillä kiusaaminen vaikuttaa voimakkaasti lapsen ja nuoren hyvinvointiin ja koulunkäyntiin, tapahtuipa se sitten koulun pihalla kasvatusten tai mobiililaitteiden kautta. Koemme, että terveydenhoitajan on tärkeää olla tietoinen sosiaalisen median eri kanavista, sillä koulussa tapahtuva nimittely, uhkailu, fyysinen väkivalta ja muut kiusaamisen muodot eivät ole enää ainoita kiusaamistapoja.

Tämän selvityksen tarkoituksena on tuottaa tietoa somekiusaamisesta erityisesti tutkimuksessa mukana olevan koulun opetushenkilöstölle ja kouluterveydenhoitajalle. Näin he saavat ajankohtaista tietoa oppilaidensa somekiusaamiskokemuksista ja voivat reagoida tuloksiin haluamallaan tavalla, esimerkiksi keskustelemalla tuloksista oppilaiden kanssa sekä vanhempainillassa vanhempien kanssa. Toteutimme tutkimuksen sähköisellä kyselyllä. Vanhemmille sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen voi olla aivan uusi ilmiö, josta heillä ei ole entuudestaan tietoa. Terveydenhoitaja voi myös halutessaan jakaa tutkimustulokset muille Oulun kaupungin kouluterveydenhoitajille, sillä otaksumme, että vaikka tutkimus teetetään vain yhden koulun oppilaille, niin kokemukset voivat olla vastaavia myös muissa Oulun kaupungin peruskouluissa.

Mediakasvatuksen merkitys korostuu sosiaalisen median käytön lisääntymisen myötä. Oikeanlaiseen ja fiksuun verkkokäyttäytymiseen tulisi opastaa niin kouluissa kuin kodeissakin. (Haasio 2016, 94.) Opinnäytetyöstämme saatavien tulosten perusteella nettikiusaamiseen voidaan mahdollisesti puuttua aikaisessakin vaiheessa. Parhaimmassa tapauksessa kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä tai saada jopa joku kiusaajista lopettamaan toimintansa. Toivottavaa on, että tutkimus herättää keskustelua kouluissa sekä kodeissa, ja näin madaltaisi myös nuorten itsensä kynnystä puuttua nettikiusaamiseen sitä havaitessaan.

Pidämme tärkeänä, että jo vanhemmat antavat mediakasvatusta kotona lapsille ja koulut jatkavat tätä työtä. Mediakasvatus on kasvatusta, oppimista ja opettamista, minkä tarkoituksena on pyrkiä edistämään medialukutaitoa. Mediakasvatusta toteutetaan muun muassa päiväkodeissa, kouluissa, kirjastoissa, nuorisotaloilla tai sosiaalisen median kanavilla. (Mediataitokoulu 2015, viitattu 16.1.2020.)

2 SOSIAALINEN MEDIA JA NUORET

2.1 Sosiaalinen media käsitteenä

Sosiaalista mediaa voidaan käyttää yhteydenpitovälineenä ja tietolähteenä. Sosiaalinen media muuttuu jatkuvasti ja uusia palveluita tulee koko ajan markkinoille. Kommunikointi sosiaalisessa mediassa voi olla haastavaa. Väärinymmärryksiä tapahtuu helposti ja monilla nettifoorumeilla ilmenee häiriköintiä, vihakirjoittelua, kiusaamista ja suvaitsemattomuutta. (Honkonen & Rongas 2016, viitattu 1.4.2020.)

Kyselyämme varten valitsimme vastausvaihtoehdoiksi niitä sosiaalisen median kanavia, joita uskoimme ala- ja yläkouluikäisten eniten käyttävän. Tutkimme myös SoMe ja Nuoret 2016 –tutkimuksen tuloksia ja valitsimme vastausten perusteella suosituimpia somekanavia. Näitä olivat muun muassa WhatsApp, Instagram, Snapchat ja Facebook. (ebrand Group 2016, viitattu 6.5.2020.)

Facebook on Internetissä toimiva yhteisöpalvelu, joka perustettiin vuonna 2004. Facebook on kehitetty yhteydenpitoa varten, mutta sen kautta voi etsiä itseään kiinnostavia tapahtumia lähialueilta tai löytää samoista asioista kiinnostuneita ihmisiä erilaisista ryhmistä. Joulukuussa 2017 Facebookilla oli 1,4 miljardia päivittäistä käyttäjää. (Facebook 2018, viitattu 28.3.2018.) Messenger on Facebookin oma keskustelusovellus, jonka kautta voi lähettää viestejä, kuvia, ääniviestejä ja dokumentteja sekä soittaa ääni- ja videopuheluita toiselle käyttäjälle (Facebook 2018, viitattu 30.3.2018). Facebook Messenger on WhatsAppin lisäksi suosituimpia pikaviestintäpalveluita. Kummassakin palvelussa on 1000 miljoonaa aktiivista käyttäjää. (Griffiths & Kuss 2017, 3.)

WhatsApp on sovellus, jonka voi ladata älypuhelimien. Sen avulla voi lähettää viestejä ja ääniviestejä, soittaa puheluita ja videopuheluita, jakaa kuvia ja dokumentteja tai luoda ryhmäkeskusteluja. WhatsAppin käyttö on ilmaista ja sovellus vaatii toimiakseen Internetin. (WhatsApp 2018, viitattu 30.3.2018.) WhatsApp on SoMe ja Nuoret –tutkimuksen (ebrand Group Oy 2019, viitattu 20.3.2020) mukaan ajallisesti käytetyin sosiaalisen median palvelu nuorten keskuudessa.

Snapchat on pääasiassa kuvin ja videoklipein tapahtuvaan viestintään perustuva sovellus, josta löytyy myös chat-ominaisuus. Käyttäjät voivat lisätä kaverilistalle esimerkiksi kavereita, julkisuudenhenkilöitä tai vaikkapa yrityksiä. Seuraamalla muita käyttäjiä pääsee katsomaan heidän My Storyaan eli videoita ja kuvia, joita he ovat halunneet jakaa kavereidensa kanssa. (Snapchat 2018, viitattu 30.3.2018.) My Storyyn lisätyt kuvat ja videot näkyvät vuorokauden ajan ja sitten ne poistuvat. Snapchatin plussana pidetään sitä, että chatiin kirjoitetut viestit ja kavereille lähetetyt kuvat poistuvat sen jälkeen, kun toinen käyttäjä on ne avannut. (ConnectSafely.org 2016, viitattu 30.3.2018.) Toisen lähettämistä viesteistä ja kuvista voi kyllä ottaa screenshotin eli näyttökuvan, mutta tällöin lähettäjä saa tiedon, että vastaanottaja on näyttökuvan ottanut (Magid 2013, viitattu 30.3.2018). Vuonna 2016 Snapchatissa oli 200 miljoonaa käyttäjää (Griffiths & Kuss 2017, 3).

Instagram on älypuhelimille kehitetty sovellus, jonka avulla käyttäjä voi jakaa kuvia ja videoita seuraajilleen tai halutessaan koko maailmalle. Instagramissa kommunikointi tapahtuu kommenttien ja tykkäyksien avulla. (Instagram 2018, viitattu 30.3.2018.) Instagram on lanseerannut Instagram Storiesin osaksi sovellusta, mikä tarkoittaa sitä, että Snapchatin tapaan käyttäjä voi ladata vuorokauden näkyvissä olevan tarinan, joka sisältää kuvia ja videoita (Kuulu! 2016, viitattu 30.3.2018). Vuonna 2016 Instagramissa oli 500 miljoonaa aktiivista käyttäjää (Griffiths & Kuss 2017, 3).

Kik on mobiililaitteilla käytettävä chat-viestisovellus, jossa käyttäjä voi keksiä itselleen nimimerkin. Palvelussa on mahdollista esiintyä anonyymisti tai omalla nimellään, mutta koska palveluun ei tarvitse rekisteröityä puhelinnumerolla, edes palvelu ei voi tietää, kuka nimimerkin suojista kirjoittelee. Palvelussa voi chattailun lisäksi jakaa esimerkiksi kuvia ja videoita. (Vänskä 2016, viitattu 30.3.2018.)

Ask.fm on vuonna 2010 perustettu yhteisöpalvelu, jossa nimensä mukaisesti käyttäjät kyselevät muilta käyttäjiltä kysymyksiä. Ask.fm:ää voi käyttää sekä web-selaimella että mobiililaitteilla. Palveluun rekisteröidytään esimerkiksi Facebookin tai Twitterin kautta. Palvelussa voi esittää kysymyksiä anonyymisti, ja tämä onkin synnyttänyt ongelmia: käyttäjältä voidaan kysyä nimettömästi loukkaavia kysymyksiä, häntä voidaan herjata tai kiusata muilla tavoilla. Ask.fm on erityisesti nuorten käyttäjien suosiossa. (Kuulu! 2014, viitattu 30.3.2018.)

TikTok on vuonna 2016 lanseerattu lyhytvideosovellus, jonne käyttäjät voivat julkaista lyhyitä videoita, joilla he esimerkiksi tanssivat, suorittavat erilaisia haasteita tai vaikkapa vain juttelevat (MTV3 Uutiset, viitattu 21.2.2020).

Reddit on vuonna 2006 perustettu sosiaalinen keskustelualusta, jonne käyttäjät voivat lisätä muun muassa kuvia, videoita ja linkkejä, joita muut käyttäjät voivat kommentoida ja äänestää. Eniten ääniä saaneet sisällöt nousevat sivuston kärkeen tavoittaen näin paljon käyttäjiä. (Reddit, Inc. 2017, viitattu 21.2.2020.)

YouTube on maailmanlaajuinen videopalvelu, joka perustettiin vuonna 2005. Palvelussa käyttäjä voi katsella muiden tekemiä videoita ja ladata niitä myös itse (GCFLearnFree.org 2020, viitattu 21.2.2020).

2.2 Sosiaalisen median merkitys nuorten elämässä

Nuorten keskuudessa sosiaalisen median käyttö on päivittäistä, ja sosiaalinen media tarjoaa tiettyjä lisäulottuvuuksia reaalielämän tapahtumiin. Yhteenkuuluvuus ja ryhmäytyminen ovat tärkeitä asioita nuorille. Nuoret kokevat sosiaalisen median rikastuttavan sosiaalista viestintää ja helpottavan yhteydenpitoa laajempaan ystäväpiiriin. Sosiaalisen median palveluihin voidaan lisätä esimerkiksi kuvia tai omia ajatuksia. Nuoret kokevat tärkeänä millaisen vastaanoton heidän tuottamansa sisältö saa ystäviltä ja seuraajilta kommenttien ja tykkäyksien muodossa. (ebrand Group Oy 2019, viitattu 23.3.2020.)

Sosiaalisen median käytöllä on erilaisia positiivisia vaikutuksia lapsen ja nuoren elämään. Somen avulla voi esimerkiksi kehittää sosiaalisia taitoja, oppia arkielämän taitoja itsenäistymistä varten, tutkia maailman tapahtumia sekä syventää ystävyysuhteita. Monille some antaa myös yhteenkuuluvuuden tunteen ja vähentää eristyneisyyden tunnetta. (ReachOut Australia 2020, viitattu 5.4.2020.)

Nuorten sosiaalisen median käyttöä on tutkittu SoMe ja nuoret 2019 –tutkimuksessa, joka käsittelee Suomessa asuvien, 13-29-vuotiaiden nuorten somessa viettämää aikaa, heidän käyttämiään sovelluksia ja niin edelleen. SoMe ja nuoret –kyselytutkimuksen mukaan suosituimpia sosiaalisen median palveluita ovat muun muassa WhatsApp, YouTube, Facebook, Facebook Messenger, Instagram ja Snapchat. Tutkimuksen mukaan sosiaalisen median palveluita käytetään sisältöjen lukemiseen, selaamiseen ja tykkäämiseen. Tutkimukseen vastanneista vajaa 25 % on kokenut jonkinasteista kiusaamista sosiaalisen median palveluissa. Kasvua tähän on vuonna 2016 tehtyyn

tutkimukseen verrattuna 10 %. Vastaajista yli 60 % on havainnut toisten kiusaamista sosiaalisen median palveluissa. (ebrand Suomi Oy 2019, viitattu 24.3.2020.)

Tutkimuksen mukaan 13-17-vuotiaista nuorista yli puolella sosiaalisen median viikoittainen käyttö jakautuu 21-51 tunnin välille. Tästä ikäryhmästä noin 10 % kuluttaa yli 51 tuntia viikossa somessa. Valtaosa sosiaalisen median palveluiden käytöstä tapahtuu älypuhelimella. (ebrand Group Oy 2019, viitattu 20.3.2020.) Tutkimuksesta selviää, että suurin osa nuorista toivoisi sosiaalisen median opetusta kouluihin, mutta samalla he haluaisivat opetusta tapahtuvan myös kotona. Lähes kaikki vastaajat käyttävät somea sisältöjen lukemiseen, selaamiseen ja tykkäämiseen ja useimmat lisäksi musiikin kuunteluun. (ebrand Group Oy, viitattu 22.3.2020.)

Vuosien 2009-2011 aikana toteutetun kansainvälisen EU Kids Online –tutkimuksen mukaan useat sosiaalisen median palvelut ovat asettaneet käyttäjille ikärajan, joka on monilla palveluilla noin 13 vuotta. Ikärajat eivät kuitenkaan käytännössä toimi, sillä tutkimukseen vastanneista 9-12-vuotiaista 38 %:lla on profiili jollakin sosiaalisen median kanavalla. (Haddon, Görzig, Livingstone & Ólafsson 2011, viitattu 11.5.2018.) Vuosien 2017-2019 aikana toteutetussa EU Kids Online –tutkimuksessa selvisi, että määrä vaihtelee kovastikin maittain. Määrä on pienimmillään Saksassa, sillä siellä 9-11-vuotiaista 11 % vieraillee päivittäin sosiaalisen median sivustoilla, kun taas Serbiassa vastaava prosenttimäärä on jopa 45 %. (Dedkova, Hasebrink, Livingstone, Machackova, Mascheroni, Ólafsson, Smahe & Staksurd 2020, viitattu 20.4.2020.) Sosiaalisen median käyttäminen lasten keskuudessa on ongelmallista sikäli, että kovin nuoret eivät osaa esimerkiksi laittaa yksityisyysasetuksiin sellaisiksi, ettei heidän tietojensa pääsisi ulkopuolinen näkemään. Lapset eivät myöskään välttämättä osaa estää sellaista käyttäjää, joka lähettää heille esimerkiksi epämiellyttäviä viestejä. (Haddon ym. 2011, viitattu 11.5.2018.)

3 NUORTEN KOKEMA KIUSAAMINEN JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMISEN KEINOT

3.1 Nuorten kiusaamisen muodot

Kiusaaminen on toistuvaa toimintaa ja se voi ilmetä monin eri tavoin. Nykyaikana kiusata voi myös ihan anonyymisti sosiaalisessa mediassa, mikä saattaa madaltaa kynnystä kiusaamiselle (Liikala 2016, viitattu 21.4.2020). Kiusaaminen voi olla esimerkiksi pilkkaamista, pahan puhumista, ulkopuolelle jättämistä, uhkailua, toisesta ikävällä tavalla kirjoittamista esimerkiksi sosiaaliseen mediaan tai väheksymistä (Kaski & Nevalainen 2017, 11). Kiusaamista on myös haukkuminen, arkaluontoisten tietojen levittäminen, ilkeät kommentit, kiristäminen, kuvanmuokkaus ilman kohteen lupaa sekä salakuvaaminen ja materiaalin julkaiseminen (MLL 2018, viitattu 30.3.2018).

Kiusaamisella on siis monia muotoja. On sanallista kiusaamista, epäsuoraa kiusaamista, fyysistä kiusaamista sekä uusimpana muotona kännykkä- ja nettikiusaamista. Sanallista kiusaamista on nimittely, pilkkaaminen ja toisen naurunalaiseksi tekeminen. Sanallinen kiusaaminen voi vahingoittaa ja loukata kiusatun itsetuntoa sekä hänen luottamustaan muihin ihmisiin. Epäsuoraa kiusaamista on se, kun kiusaaja ja kiusattu eivät ole samassa tilanteessa kiusaamisen tapahtuessa. Epäsuoraa kiusaamista on esimerkiksi perättömien juttujen levittäminen. Töniminen, lyöminen ja potkiminen ovat fyysistä kiusaamista. Kännykkä- ja nettikiusaaminen voi olla juorujen, nolojen kuvien tai vaikkapa henkilökohtaisten tietojen levittämistä. Kiinnijäämisen riski on pieni, mikä saattaa houkutella kokeilemaan tai sanomaan jotain sellaista, mitä ei muuten uskaltaisi. (KiVa koulu 2018, viitattu 11.5.2018.)

Sosiaalisen median lisääntynyt käyttö älypuhelimilla on johtanut siihen, että kiusaaminen ei rajoitu enää tiettyyn aikaan ja paikkaan. Aikaisemmin vain koulun pihalle rajoittunutta kiusaamista voi nyt jatkaa somessa. (Forss 2014, 36.) Nettiin ladattu materiaali leviää nopeasti, sitä voi olla vaikeaa poistaa ja siihen voi törmätä vielä vuosienkin jälkeen (Haasio 2013, 63).

EU Kids Online –tutkimus selvitti, minkä verran nuoret olivat kokeneet kiusaamista netissä ja sen ulkopuolella sekä minkä verran he itse olivat kiusanneet muita. Maiden välillä oli suuria eroja. Vä-

hiten kiusatuksi tulleita oli Slovakiassa (7 %) ja eniten kiusaamista olivat kokeneet puolalaiset nuoret (jopa 40 %). Suurimmassa osassa tutkimukseen osallistuneista maista kiusaamista on kokenut vähintään viidesosa nuorista. Tutkimuksen mukaan slovakialaisnuoret kiusaavat vähiten (3 %) ja puolalaisnuoret taas eniten. Heistä 38 % myönsi kohdelleensa muita loukkaavasti tai ilkeästi. Kaikissa maissa kiusatuksi tulleita oli enemmän kuin kiusaajia. Jokaisessa maassa suurin osa kiusatuista on tyttöjä, mutta poikia kiusataan silti lähes saman verran. Suomessa 26 % 12-14-vuotiaista ja 36 % 15-16-vuotiaista kertoi tulleen kiusatuksi netissä tai sen ulkopuolella. (Dedkova ym. 2020, viitattu 20.4.2020.)

3.2 Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen

Kiusaaminen vaikuttaa haitallisesti kiusatun itsetuntoon ja kiusattu saattaa ajatella, että hänessä on jotain vikaa. Kiusaaminen voi vaikuttaa kiusatun kaveri- ja seurustelu-suhteisiin esimerkiksi niin, että kiusatun on vaikeaa luottaa muihin. Lapsena tai nuorena koettu kiusaaminen voi vaikuttaa vielä aikuisenakin nostaan pintaan ikäviä muistoja sekä surua ja häpeää. Kiusaaminen voi olla myös kiusatun henkilön masentuneisuuden, päihteiden käytön tai itsetuhoisuuden taustalla. (MLL 2018, viitattu 7.5.2020.)

Kiusaamiseen tulee suhtautua yhtä vakavasti, tapahtuipa se sitten netissä tai kasvotusten. Kiusaamisviesteihin kannattaa olla vastaamatta, koska se saattaa yllyttää kiusaajaa entisestään. Mikäli mahdollista, niin viestit ja yhteydenotot on hyvä estää kiusaajilta. Kiusaamisviestit kannattaa tallentaa tai ottaa niistä kuvakaappauksia, jotta kiusaaminen voidaan todistaa. (Nuorten elämä 2019, viitattu 28.3.2020.) Kiusaamistapauksista voi myös kertoa sivustojen tai somepalveluiden ylläpidolle, joka voi toimia parhaaksi kokemallaan tavalla, esimerkiksi antamalla kiusaajalle porttikiellon palveluun. Ylläpito voi myös poistaa kiusaamistarkoituksella laitettun viestin tai kuvan ja mahdollisesti myös selvittää sen lähettäjän. (MLL 2019, viitattu 28.3.2020.)

Kiusaamistapauksista on hyvä kertoa aina jollekin, kuten ystäville, perheenjäsenille tai koulun henkilökunnalle. Mikäli kuvia tai tietoja levitetään ilman lupaa, kannattaa ensin yrittää selvittää asiaa asianomaisen kanssa. Jos tämä ei auta, tulee olla yhteydessä kyseisen palvelun ylläpitoon tai vakavammassa tapauksessa nettipoliisiin. (MLL 2018, viitattu 30.3.2018.)

Kiusaamisesta voi myös kertoa kouluterveydenhoitajalle esimerkiksi terveystarkastusten yhteydessä. Laajoissa terveystarkastuksissa käydään läpi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2020) laatimat esikyselylomakkeet. Lomakkeissa kysytään kiusaamisesta seuraavasti: Onko oppilas koenut kiusaamista, onko hän itse kiusannut tai onko hän havainnut kiusaamista. (THL 2020, viitattu 6.5.2020.) Kiusaaminen on tärkeää ottaa puheeksi myös määräaikaisten terveystarkastusten yhteydessä. Puheeksi ottaminen on erityisen tärkeää, mikäli oppilaalla on paljon poissaoloja koulusta, on syntynyt epäily kiusatuksi tulemisesta tai oppilas vaikuttaa masentuneelta. Huomiota tulee kiinnittää myös erilaisiin fyysisiin oireisiin, kuten vatsa- ja pääkipuihin, uniongelmiin, kiukkuisuuteen tai siihen, jos oppilaan käytös muuttuu. (Mäki, Wikström, Hakulinen & Laatikainen 2017, 137-138.)

Kouluterveydenhoitajan on hyvä ottaa kiusaaminen puheeksi kaikkien lasten ja nuorten kanssa, vaikka kiusaamisepäilyä ei olisikaan. Oppilailta on hyvä kysyä ovatko he havainneet kiusaamista ja miten he toimisivat, mikäli kiusaamista havaitsisivat. Tällöin voidaan myös muistuttaa siitä, että jokainen voi omalla toiminnallaan vaikuttaa kiusaamisen esiintymiseen ja siihen, että kaikilla on hyvä ja turvallinen olla. (Mäki ym., 2017, 137-138.)

Netissä tapahtuvalla kiusaamisella on usein yhteys koulukiusaamiseen. On tärkeää, että vanhemmat kyselevät lapsensa kuulumisia päivittäin ja havainnoivat hänen mielialaansa. Vanhempien tulee muistaa, että erimielisyydet ja riitelykin kuuluvat lasten elämään eikä kaikessa ole aina kyse kiusaamisesta. Vanhempien tulee keskustella kiusaamiseen liittyvistä asioista ennaltaehkäisevästi, vaikka lapsi ei olisikaan kiusattu tai kiusaaja. Kiusaamiseen liittyen voi lapsen kanssa tehdä mielikuvaharjoituksia, joissa pohditaan esimerkiksi sitä, miltä kiusatuksi tuleminen tuntuu ja miten lapsi toimisi, jos näkisi kiusaamistilanteen. Myös vanhempien välinen yhteistyö voi ehkäistä kiusaamista. (MLL 2018, viitattu 23.3.2020.)

Mikäli vanhemmalle selviää, että lapsi on joutunut kiusaamisen kohteeksi, hänen tulee ottaa yhteyttä lapsen opettajaan jatkotoimien järjestämiseksi. Koulut toimivat kiusaamisen suhteen toimintamallinsa mukaisesti ja kodin ja koulun yhteistyön tulee olla vahvaa lapsen tukemiseksi ja tilanteen selvittämiseksi. (MLL 2018, viitattu 23.3.2020.)

Voi myös käydä niin, että oma lapsi osoittautuu itse kiusaajaksi. Tällöin vanhemman on tärkeä tukea lasta. Lapsen on myös tärkeää harjoitella sosiaalisissa tilanteissa toimimista. Kodin kanssa

yhteistyötä koulun puolelta voi tehdä opettajan lisäksi koulukuraattori, –psykologi ja –terveydenhoitaja. Kiusaamiseen puuttuminen on sekä vanhempien että koulun vastuulla. Aikuisten tulee seurata, loppuuko kiusaaminen. (MLL 2018, viitattu 23.3.2020.)

Vanhempien kannattaa osoittaa kiinnostusta lapsen netinkäyttöön eikä puhua aiheesta vasta silloin, kun on epäily siitä, että kiusaamista voisi esiintyä. Lapsen on helpompi kertoa vanhemmalle somessa tapahtuvasta kiusaamisesta, mikäli vanhempi on jo aiemmin jutellut hänen kanssaan somen liittyvistä asioista. Vanhempien on tärkeää kertoa lapselle, miten netissä tulee käyttäytyä. (MLL 2017, viitattu 23.3.2020.)

Erityisesti alakouluikäisillä kiusaamista esiintyy netissä. Terveystoimijain mukaan netissä tapahtuvaan kiusaamiseen puuttuminen on kouluille hankalaa, koska nettikiusaaminen ei rajoitu ainoastaan koulupäivien ajalle vaan se jatkuu myös vapaa-ajalla. (Poutiainen 2016, viitattu 23.3.2020.)

Suomen poliisilla on eri sosiaalisen median kanavilla niin sanottuja nettipoliisiprofiileja, joiden tarkoituksena on madaltaa kynnystä rikoksien ilmoittamiseen. Yleisimmät rikosnimikkeet netissä ovat kunnianloukkaus, laitton uhkaus sekä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. (Antikainen 2018, viitattu 24.4.2018.) Nettipoliisin tärkeimpiä tehtäviä ovat vihapuheen paljastaminen ja tutkiminen sekä rikoksien ennaltaehkäisy, mikä tarkoittaa esimerkiksi puuttumista levottomiin keskusteluihin. Nettipoliisin läsnäolon toivotaan hillitsevän keskustelijoita. (Mäntymaa 2017, viitattu 24.4.2018.)

Ottamalla yhteyttä nettipoliisiin, voidaan kiusaamisasiaa yrittää lähteä ratkaisemaan. Ensisijainen nettipoliisin puuttumistapa on puhuttaa osallisia ja tarpeen mukaan käydä huomauttamassa kiusaajaa poliisiprofiililla. Kiusaamistilanteesta riippuen nettipoliisi on yhteydessä esimerkiksi vanhempiin, kouluun ja sosiaalitoimeen. (Mikkola 2014, viitattu 24.4.2018.) Antikaisen (2018, viitattu 24.4.2018) mukaan nettipoliisin puuttuminen vähentää varsinaisen esitutkinnan tarvetta kiusaamisrikoksissa.

Nuoret ovat kokeneet, että nettipoliisia on helppo lähestyä. Arkaluontoisista asioista on luontevampi jutella netissä kuin poliisiasemalla. Yleensä nuoret kertovat nettipoliisille joko netissä, koulussa tai vapaa-ajalla tapahtuvasta kiusaamisesta mutta myös esimerkiksi seksuaalirikoksista. (Valta 2015, viitattu 24.4.2018.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata ala- ja yläkoululaisten kokemuksia sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta kiusaamisesta. Haluamme selvittää, minkä verran kiusaamista heidän keskuudessaan esiintyy, millaista se on eri sosiaalisen median kanavilla ja millä tavalla sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen voidaan puuttua.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen määrästä ja laadusta koulun opetushenkilöstölle sekä kouluterveydenhoitajalle. Tutkimuksesta saatavaa tietoa voidaan hyödyntää kouluissa, kun saadaan selville, millä somen kanavilla kiusaamista esiintyy ja millaista se on. Opettajat voivat käydä tuloksia läpi oppilaiden kanssa ja niistä olisi hyvä keskustella vanhempien kanssa vanhempainillassa, jolloin tieto siirtyisi myös huoltajille. He voisivat jatkaa keskustelua aiheesta nuorten kanssa kotona. Tutkimuksesta saadaan tietoa, miten puuttua sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen.

Opinnäytetyömme tutkimusongelmat ovat:

1. Minkä verran kiusaamista esiintyy sosiaalisessa mediassa ala- ja yläkoululaisten keskuudessa?
2. Millaisia erilaisia kiusaamistapoja eri sosiaalisen median kanavilla esiintyy?
3. Millä tavalla sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen voidaan puuttua?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyömme on kvantitatiivinen tutkimus, sillä haluamme kartoittaa kiusaamisen määrää alaja yläkoululaisten keskuudessa. Sen lisäksi halusimme selvittää keinoja, kuinka puuttua sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen sekä sitä, minkälaisia kiusaamistapoja somessa ilmenee. Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus kuvaa mitattavien ominaisuuksien välisiä suhteita ja eroja. Määrällisessä tutkimuksessa vastataan kysymyksiin: kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein. Tutkimusmenetelmän tarkoituksena on selvittää, kartoittaa, vertailla tai ennustaa esimerkiksi ihmisiä koskevia asioita tai ilmiöitä. Tutkimusaineisto saadaan numeerisessa muodossa, joka tulkitaan sekä selitetään sanallisesti. Tutkimuksella pyritään objektiivisuuteen, eli tutkimusprosessin ja tutkimustulosten puolueettomuuteen. Määrällisessä tutkimuksessa tavoitteena on löytää yleisiä lainalaisuuksia, joten oleellista on, että tutkimusaineistoa, eli vastaajia on paljon. (Vilka 2007, 13-21.)

Määrällisessä tutkimuksessa tutkimusaineistoa voi kerätä kyselyllä, haastattelulla tai systemaattisella havainnoinnilla (Vilka 2007, 27). Koemme, että kysely on paras aineistonkeruumenetelmä opinnäytetyössämme. Aihe on sen verran arkaluontoinen ja henkilökohtainen, että haastattelulla emme ehkä saisi niin luotettavia tuloksia, koska tämän ikäiset nuoret ovat herkässä ja haavoittuvassa iässä. Haastatteleamalla nuoret eivät välttämättä uskalla kertoa tullessaan kiusatuksi tai toisaalta olevansa itse kiusaajia. Mielestämme havainnointi ei ole tähän myöskään sopiva menetelmä, koska pelkästään seuraamalla ja tekemällä havaintoja voi olla haastavaa saada riittävän luotettavia ja tarkkoja tuloksia kiusaamisen määrästä sekä luonteesta.

Kyselylomakkeessa kaikilta vastaajilta kysytään samat kysymykset, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Osa kysymyksistä on sekamuotoisia, joissa on ennalta määrätyt sekä vakioidut vastausvaihtoehdot ja lisäksi mukana on muutamia avoimia kysymyksiä. Kysymyksiä on hyppykysymyksineen yhteensä 19 kappaletta. Hyppykysymys tarkoittaa sitä, että jos vastaaja vastaa esimerkiksi ”Onko sinua kiusattu”? –tyyppiseen kysymykseen ”ei”, hän siirtyy seuraavaan aiheeseen. Jos taas vastaa ”kyllä”, pääsee vastaamaan aiheeseen liittyviin lisäkysymyksiin.

5.2 Aineiston keruu

Kun tutkimussuunnitelmamme hyväksyttiin, otimme elokuussa 2019 yhteyttä yhteen Oulun koulun rehtoriin sähköpostitse. Sähköpostissa esittelimme opinnäytetyömme aiheen, tarkoituksen ja tavoitteet. Hän välitti viestimme eteenpäin koulun apulaisjohtajalle, jonka kanssa sovimme kyselyn toteutuksesta käytännössä. Lisäksi haimme aineistonkeruuta varten tutkimuslupaa Oulun kaupungilta.

Suunnitelmavaiheessa tarkoituksemme oli mennä paikan päälle koululle kertomaan tutkimuksen toteutuksesta ja sen tärkeydestä. Jouduimme kuitenkin luopumaan ajatuksesta, sillä aikataulupäällekkäisyydet haittasivat toteutusta ja koimme, että saisimme luultavasti yhtä kattavasti vastauksia, vaikka emme koululle pääsisikään menemään.

Tutkimuksemme toteutettiin Webropol-työkalun avulla sähköisellä kyselylomakkeella (liite 1). Kysely on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 193). Survey tarkoittaa esimerkiksi sellaisia kyselyn muotoja, joissa aineistoa kerätään tutkimusta varten standardoidusti koehenkilöiden muodostaessa otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. Surveyn avulla kerätty aineisto käsitellään useimmiten kvantitatiivisesti. Kyselyä on järkevää käyttää silloin, kun vastaajia on paljon ja heiltä halutaan kysyä monia asioita. Kyselytutkimuksen huonoina puolina on esitetty esimerkiksi sitä, että aineisto voi jäädä pinnalliseksi ja tutkimukset voivat olla teoreettisesti vaatimattomia. (Hirsjärvi ym. 2014, 193-195.) Sähköinen kyselylomake oli mielestämme paljon käytännöllisempi ja tehokkaampi kuin paperinen versio, sillä Webropol-työkalulla vastausten analysoiminen on suhteellisen nopeaa ja vaivatonta.

Kyselylomakkeeseen laadimme pääasiassa monivalintakysymyksiä eli vastausvaihtoehdot olivat valmiiksi annettuja. Kysymyksillä halusimme selvittää muun muassa sen, ovatko vastaajat kokeneet kiusaamista, ovatko he itse kiusanneet tai ovatko he havainneet kiusaamista sosiaalisessa mediassa. Halusimme myös tietää mitä sosiaalisen median kanavia he käyttävät ja kuinka paljon he viettävät aikaa somessa. Kyselylomakkeessa (liite 1) on esitetty kysymykset, joilla pyritään selvittämään vastaus kuhunkin tutkimusongelmaan.

5.3 Aineiston analyysi

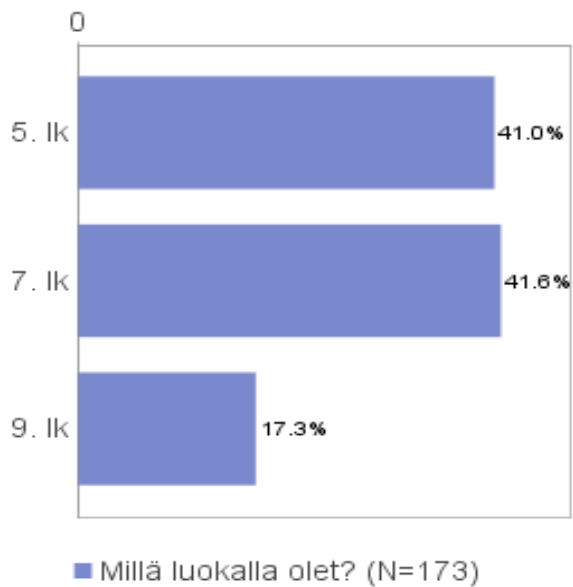
Aloitimme tutkimusaineiston analysoinnin tutkimusaineiston käsittelyllä. Tarkistimme lomakkeiden tiedot ja arvioimme avoimien tekstikenttien vastausten laadun. Huomioimme tutkimuksen vastamattomuuden eli oliko joidenkin kysymysten kohdalla katoa. Tarkistimme vastausten määrän ja laadun. Aineiston huolellisella tarkistuksella vähennetään virheitä ja parannetaan aineiston laatua sekä tulosten tarkkuutta (Vilka 2007, 106-117). Meidän ei tarvinnut erikseen esimerkiksi numeroida paperisia lomakkeita tai syöttää tietoja havaintomatriisiin, sillä kysely teetettiin sähköisesti kysely- ja raportointisovelluksella.

Määrällisen tutkimuksen analyysimenetelmä valitaan aina tutkimusongelmaan ja –kysymyksiin sopivaksi. Analyysitapa valikoituu sen mukaan, tutkitaanko yhtä muuttujaa vai kahden tai useamman muuttujan suhdetta. (Vilka 2007, 119-128.) Valitsimme analyysimenetelmäksi kuvaavat tilastolliset menetelmät ja havainnollistimme ne graafisesti.

6 TUTKIMUSTULOKSET

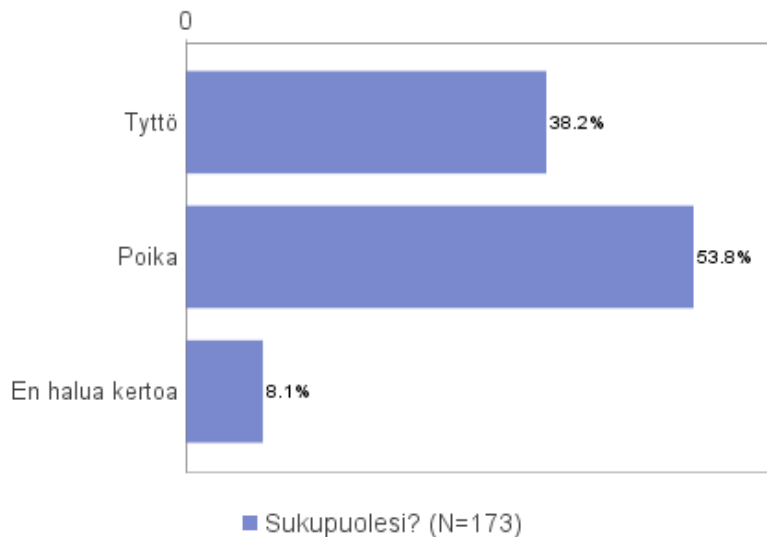
6.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastasi yhteensä 173 oppilasta. Vastaajista 41,0 % oli 5. luokalla, 41,6 % 7. luokalla ja 17,3 % vastaajista oli 9. luokalla (kuvio 1). Oppilaita tutkimukseen osallistuneessa koulussa on kokonaisuudessaan 664 (Oulun kaupunki 2019, viitattu 30.1.2020), eli kyselyyn vastanneiden määrä kattaa noin neljäsosan (26 %) koko koulun oppilaista.

KUVIO 1. Vastaajien luokka-aste (N=173)

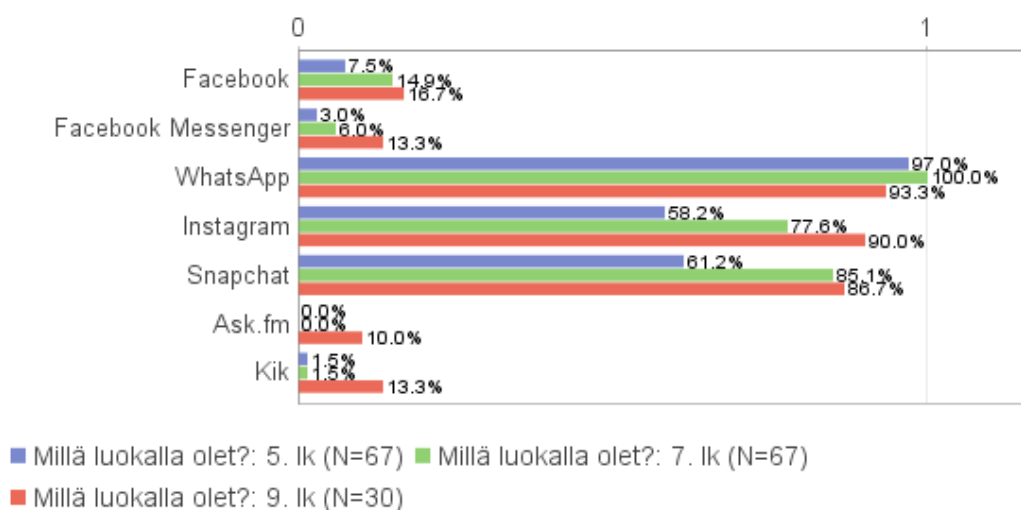
Kuvio 2 havainnollistaa, että yli puolet (53,8 %) vastaajista oli poikia ja tyttöjä oli reilu kolmannes (38,2 %).

KUVIO 2. Vastaajien sukupuolijakauma (N=173)

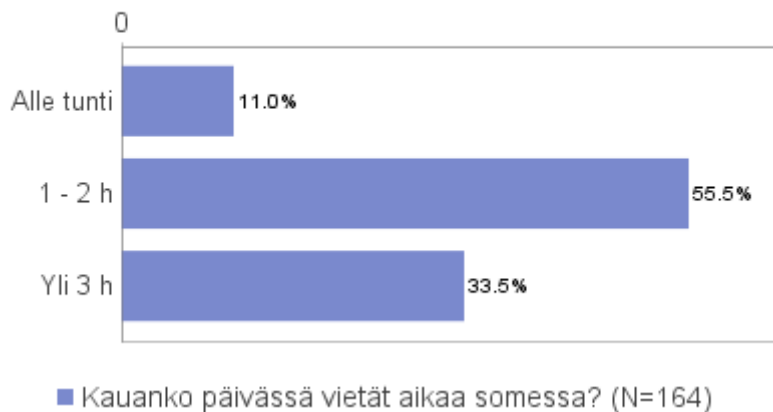
6.2 Koululaisten some-käyttö

Suurin osa (94,8 %) vastaajista kertoi käyttävänsä somea. Kuviosta 3 nähdään, että selkeästi käytetyimpiä sosiaalisen median kanavia olivat WhatsApp, Instagram ja Snapchat. WhatsAppia käytti 97,6 %, Instagramia 72,0 % ja Snapchatia 75,6 % vastaajista. Vähemmän käytettyjä sosiaalisen median kanavia olivat Facebook (12,2 %) ja Facebook Messenger (6,1 %). Vähiten käytettyjä sosiaalisen median kanavia olivat puolestaan Ask.fm (1,8 %) ja Kik (3,7 %). Muita käytettyjä somekanavia oli avoimen tekstikentän vastausten perusteella Youtube, TikTok, Reddit ja Twitter.

KUVIO 3. Vastaajien käyttämät some-kanavat (N=504)

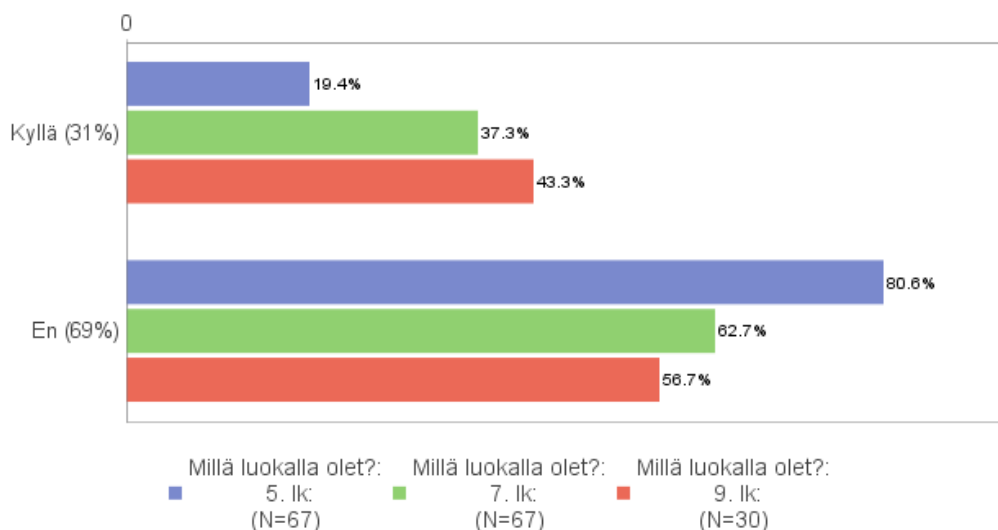
Päivän aikana somessa alle tunnin kertoi viettävänsä noin kymmenes (11,0 %) vastaajista, 1–2 tuntia hieman yli puolet (55,5 %) vastaajista ja yli 3 tuntia noin kolmasosa (33,5 %) vastaajista (kuvio 4). Lähes kaikki (99,4 %) vastaajista kertoivat käyttävänsä sosiaalista mediaa älypuhelimella. Noin kolmannes (28,9 %) kertoi käyttävänsä somea tietokoneella ja tabletilla somea käyttää 6,7 % vastaajista.

KUVIO 4. Vastaajien somessa viettämä aika (N=164)

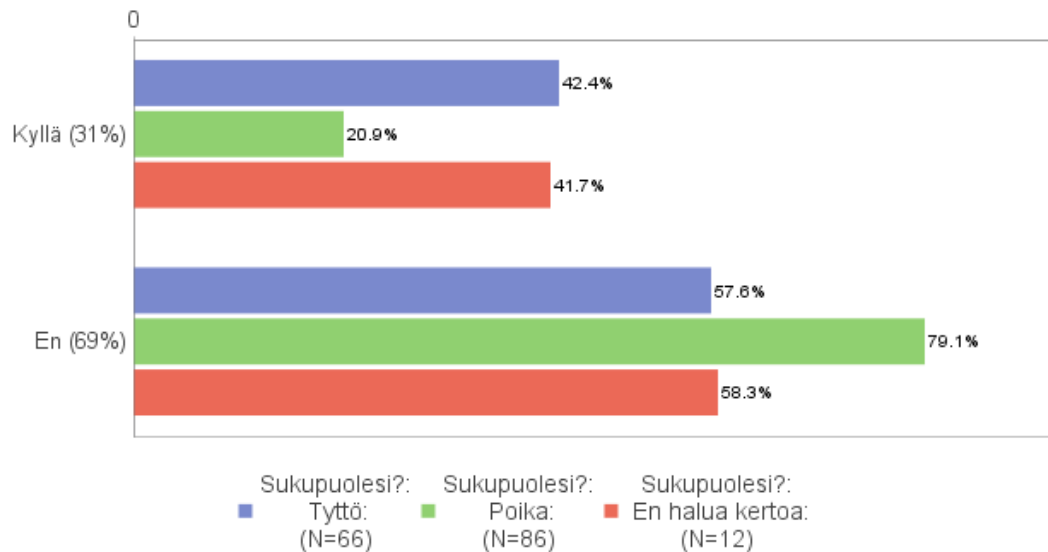
6.3 Oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta sosiaalisessa mediassa

Kysyimme oppilailta, kuinka moni heistä on törmännyt kiusaamiseen käyttäessään somen kanavia vuoden 2019 aikana, ja noin kolmannes (31,1 %) vastaajista kertoi siihen törmänneensä, kun taas valtaosa (68,9 %) ei ollut siihen törmännyt (kuvio 5). Somekiusaamiseen törmänneistä lähes puolet (43,3 %) oli 9. luokkalaisia, 37,3 % oli 7. luokkalaisia ja loput 19,4 % olivat 5. luokkalaisia.

KUVIO 5. Kiusaamiseen vuoden 2019 aikana somessa törmänneet luokka-asteittain (N=164)

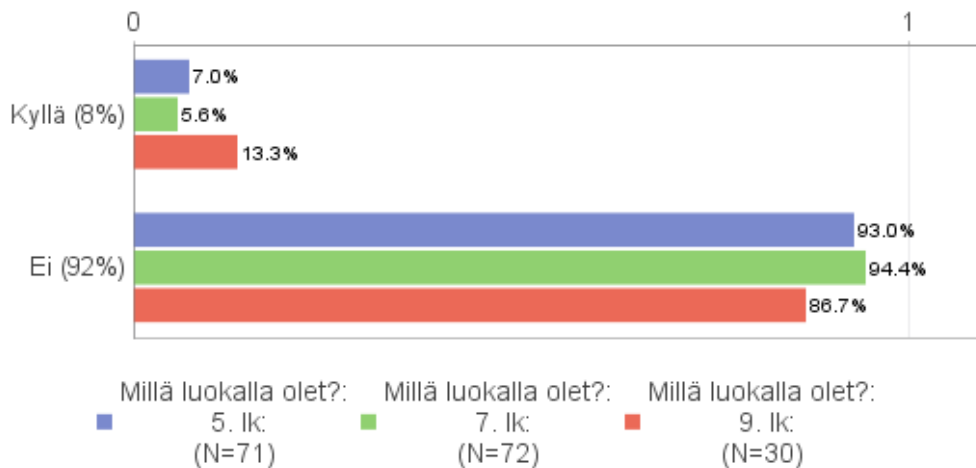
Kuvio 6 esittää, että tyttöjä somekiusaamista kokeneista oli kaksi kertaa enemmän (42,4 %) kuin poikia (20,9 %). Tähän kysymykseen iso osa (41,7 %) ei halunnut kertoa sukupuoltaan.

KUVIO 6. Kiusaamiseen somessa törmänneet sukupuolittain (N=164)

Lähes puolet (45,1 %), vastaajista oli törmännyt kiusaamiseen Instagramissa ja noin viidennes (21,6 %) mainitsi Snapchatin tässä yhteydessä. Samoin noin viidennes (19,6 %) kertoi havainneensa kiusaamista WhatsAppissa. Facebookissa, Facebook Messengerissä, Kikissä ja Ask.Fm:ssä kiusaamista oli havainnut vain yksi tai kaksi vastaajaa. Melkein puolet (49,0 %) valitsi vaihtoehdon "Muu, mikä?". Avoimen tekstikentän vastauksista TikTok mainittiin lähes jokaisessa vastauksessa. Muita vastauksia tähän kysymykseen olivat muun muassa YouTube, Reddit ja Twitter.

Vuoden 2019 aikana somessa kiusatuksi tulleita oli 7,5 % (N=13) vastaajista (kuvio 7). Kiusatuksi tulleita oli prosentuaalisesti eniten 9. luokkalaisten keskuudessa. Kiusatuksi tulleista vastaajista tyttöjä oli 7, poikia 3 ja 3 vastaajaa ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Vastaajista hieman yli puolet (53,6 %) on tullut kiusatuksi Snapchatissa. Yhtä moni oli valinnut vastausvaihtoehdon "Muu, mikä" -vastausvaihtoehdon ja avoimen tekstikenttään oli vastattu Fortnite, TikTok, Reddit, Likee ja YouTube sekä nettipelit. Kaikki näistä mainittiin kerran. Instagramissa kiusaamista on kokenut 15,4 % vastaajia ja saman verran sitä on koettu WhatsAppissa. Kukaan kiusaamista kokeneista vastaajista ei kertonut kiusaamista tapahtuvan Facebookissa, Facebook Messengerissä tai Ask.fm:ssä.

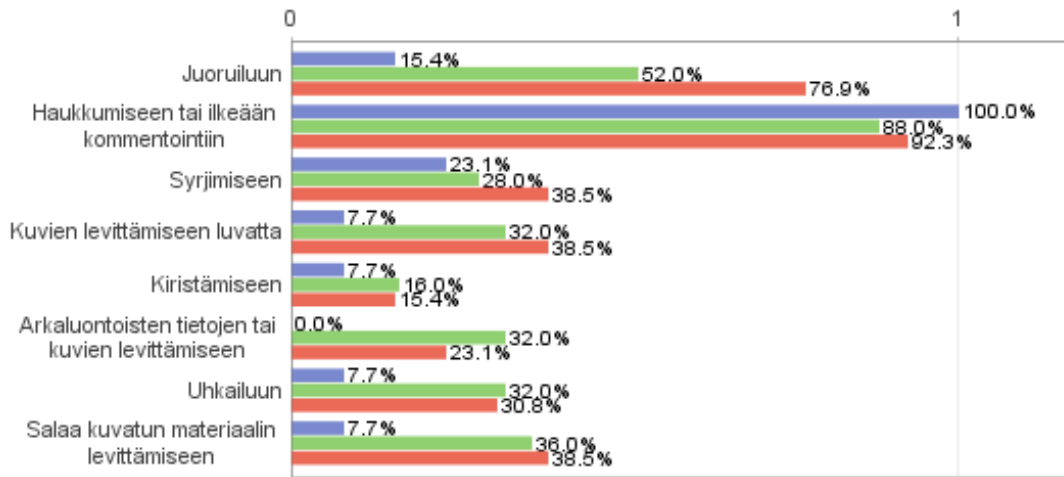

KUVIO 7. Kiusatuksi tulleiden määrä (N=173)

“Kiusataanko somessa samoja oppilaita kuin koulussa?” -kysymykseen vastasi 5,9 % ”kyllä”, 23,5 % ”ei” ja suurin osa (71,0 %) vastasi ”en tiedä”. Kysyimme, tapahtuuko kiusaaminen nimettömästi vai onko kiusaaja tunnistettavissa ja 19,6 % vastasi kiusaamisen tapahtuvan nimettömästi, 27,5 % vastasi, että kiusaaja on tunnistettavissa ja noin puolet (52,9 %) vastasi, ettei tiedä. Suurin osa (82,4 %) vastaajista ei tiennyt, kiusaavatko somessa ne oppilaat, jotka kiusaavat myös koulussa.

Vastaajista 2,9 % (N=5) kertoi itse kiusanneensa somessa. Heistä jokainen oli 7. luokalla. He kertoivat kiusanneensa WhatsAppissa, Snapchatissa ja TikTokissa. Avoimeen tekstikenttään oli myös vastattu “En oo ikinä sillee kiusannu ketää mutta varmaan kaikki on joskus haukkunu jotain toista netissä”.

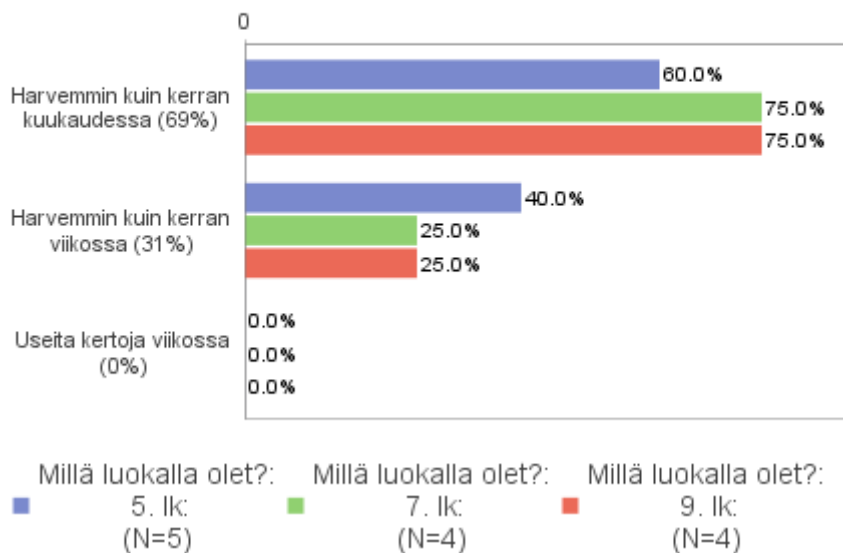
Kuvio 8 esittää, että somessa juoruiluun oli törmännyt lähes puolet (49,0 %), haukkumiseen tai ilkeään kommentointiin valtaosa (92,2 %), syrjimiseen noin kolmannes (29,4 %), kuvien levittämiseen luvatta 27,5 %, kiristämiseen 13,7 %, arkaluontoisten tietojen tai kuvien levittämiseen 21,6 %, uhkailuun 25,5 %, salaa kuvatun materiaalin levittämiseen 29,4 % ja Muu, mikä? –kohtaan oli vastannut 9,8 %. Avoimeen tekstikenttään oli vastattu, että nuorille tytöille lähetellään myös epäsoveliaita viestejä.

■ Millä luokalla olet?: 5. lk (N=13) ■ Millä luokalla olet?: 7. lk (N=25)
 ■ Millä luokalla olet?: 9. lk (N=13)

KUVIO 8. Kiusaamisen muodot luokka-asteiden välillä (N=152)

Yli puolet (69,2 %) vastaajista kertoi kiusaamista tapahtuneen harvemmin kuin kerran kuukaudessa vuoden 2019 aikana. Noin kolmannes (30,8 %) kertoi tullessa kiusatuksi harvemmin kuin kerran viikossa. Kukaan vastaajista ei kertonut kiusaamista tapahtuneen useita kertoja viikossa.

KUVIO 9. Kiusaamisen toistuvuus luokka-asteittain. (N=13)

6.4 Kiusaamiseen puuttuminen

Suurin osa (70,5 %) raportoi, että koulussa oli puhuttu somessa tapahtuvasta kiusaamisesta, 6,9 % vastasi, että siitä ei ole puhuttu ja 22,5 % vastasi, ettei tiedä onko siitä puhuttu.

Kyselystä selvisi, että kiusaamisesta on kertonut tai voisi kuvitella kertovansa parhaalle kaverille 67,1 % tai vanhemmalle 61,8 %, opettajalle 27,8 % ja nettipoliisille 24,3 % vastaajista. Terveystenhoitajalle kiusaamisesta on kertonut tai voisi kertoa 12,7 % vastaajista. Avoimeen tekstikenttään oli vastattu, että voisi kertoa myös muille perheenjäsenille tai sukulaisille ja osa ei kertoisi kenellekään.

Reilusti yli puolet (64,1 %) vastasi, että somekiusaamiseen tulisi puuttua kertomalla opettajalle, kouluterveydenhoitajalle tai vanhemmalle. Lähes puolet (48,6 %) vastasi, että siihen tulisi puuttua ilmiantamalla kiusaamiskommentit tai kiusaamisprofiilit palvelun ylläpitäjälle ja lähes yhtä monet (48,0 %) vastasivat, että estämällä kiusaaja somessa ja (47,4 %) ilmiantamalla kiusaaja nettipoliisille. Vastaajista neljännes (24,3 %) oli sitä mieltä, että kiusaamisesta olisi hyvä puhua koulussa yleisellä tasolla. Lisäksi avoimeen tekstikenttään oli vastattu, että somekiusaamiseen voisi puuttua myös estämällä kiusaajan käyttäjätilin somessa.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkä verran tutkimukseen valitun koulun 5.-, 7.- ja 9. luokkalaisten keskuudessa esiintyy kiusaamista sosiaalisessa mediassa. Halusimme myös selvittää, millaista kiusaaminen on eri sosiaalisen median kanavilla sekä millä keinoin somessa tapahtuvaan kiusaamiseen voidaan puuttua.

Somessa kiusatuksi on SoMe ja Nuoret 2019 –tutkimuksen (ebrand Group Oy 2019, viitattu 22.3.2020) mukaan tullut noin joka neljäs (24,4 %) vastaajista ja 8,4 % vastaajista myönsi kiusanneensa somessa muita. Omassa tutkimuksessamme kiusatuksi oli tullut 7,5 % eli alle joka kymmenes ja muita myönsi kiusanneensa vain 2,9 % vastaajista. SoMe ja Nuoret 2019 –tutkimuksen mukaan kiusaamista oli nähnyt yli puolet (60,9 %) kaikista vastaajista. Omassa tutkimuksessamme kiusaamiseen oli törmännyt 31,1 % vastaajista. SoMe ja Nuoret 2019 –tutkimukseen osallistuneet vastaajat ovat vanhempia (13-29-vuotiaita) kuin meidän tutkimuksemme osallistuneet ala- ja yläkouluikäiset nuoret. Vaikka molemmissa tutkimuksissa suurin osa suosituimmista somekanavista on samoja, käyttävät SoMe ja Nuoret 2019 –tutkimukseen osallistuneet nuoret enemmän esimerkiksi Facebookia (ebrand Group 2019, viitattu 24.3.2020). Oman kokemuksemme mukaan Facebookissa esiintyy paljon ilkeää kommentointia, haukkumista ja nolaamista esimerkiksi erilaisissa harrasteryhmissä tai iltapäivälehtien kommenttiosioissa. Koska yhteistyökoulumme oppilaat eivät vastauksiensa perusteella vietä aikaansa Facebookissa, voi kiusaamisen esiintymisen vähäisyys selittyä tällä. Näin ollen myöskään kiusatuksi eivät ole tulleet nämä nuoret, jotka eivät Facebookissa aikaansa vietä. Pohdimme myös sitä, että vanhemmat nuoret saattavat tunnistaa alakouluikäisiä nuoria paremmin eri kiusaamismuotoja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2017 teettämän kouluterveyskyselyn mukaan 28,9 % 8.- ja 9. luokkalaisista vastaajista on kokenut koulukiusaamista kännykän tai internetin kautta. Heistä neljännes (25,4 %) oli poikia ja 33,5 % tyttöjä. Nuoremmille koululaisille tätä kysymystä ei ole esitetty lainkaan. (THL 2019, viitattu 4.4.2020.) Meidän teettämästämme kyselystä selvisi, että somekiusaamista kokeneista hieman yli puolet (53,8 %) oli tyttöjä ja vajaa neljäsosa (23,1 %) poikia.

Eniten kiusaamista tapahtuu tutkimuksemme mukaan Instagramissa, WhatsAppissa, Snapchatissa ja TikTokissa. Kiusaaminen on pääasiassa haukkumista ja ilkeää kommentointia sekä juoruilua. Kyselystä selvisi, ettei kovin moni vastaajista ollut kertonut tai voisi kuvitella kertovansa kiusaamisesta terveydenhoitajalle. SoMe ja nuoret 2019 –tutkimukseen vastanneista kiusaamiseen oli puuttunut noin puolet heistä, jotka kiusaamista olivat havainneet sosiaalisessa mediassa. Kyseiseen tutkimukseen vastanneista yli puolet (65 %) tietää, miten kiusaamiseen somessa voi puuttua. (ebrand Group Oy 2019, viitattu 22.3.2020.) Mielestämme kiusaamisesta ja mahdollisista kiusatuksi tulemisen kokemuksista on tärkeää puhua ja kysyä kouluterveydenhoitajan toimesta aina terveystarkastusten yhteydessä. Lisäksi oppilaiden tulee ymmärtää, että terveydenhoitajalle voi tulla aina kertomaan, mikäli kokee tai havaitsee kiusaamista. Tärkeintä kuitenkin tietysti on, että kiusaamisesta kertoo jollekin aikuiselle, oli se sitten opettaja, huoltaja tai terveydenhoitaja.

Somessa tapahtuvasta kiusaamisesta ja sen vahingoittavuudesta olisi hyvä aloittaa puhumaan varhain jo päiväkodissa ja alakoulussa. Kyselyn perusteella tutkimukseen valitussa koulussa kiusaamisesta oli puhuttukin kiitettävästi. Vähiten siitä oli kuitenkin puhuttu 9. luokkalaisten keskuudessa. Keskusteluissa on hyvä painottaa myös sitä, että somessa tapahtuva kiusaaminen on ihan yhtä vahingoittavaa ja sopimatonta kuin kasvokkain tapahtuva kiusaaminen.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Hirsjärven ym. (2014, 195) mukaan kyselytutkimuksen heikkous on se, ettei tutkija voi varmistua siitä, millä vakavuudella kyselyyn vastaajat vastaavat. Omien kokemusiemme perusteella pohdimme, kuinka täsmällisesti 5.-, 7.- ja 9. luokkalaiset lapset ja nuoret kyselyyn haluavat ja jaksavat vastata. Hirsjärven ym. (2014, 195) mukaan on tärkeää, että kyselylomakkeen laatimiseen kiinnitetään paljon huomiota. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset on rajattu selkeästi ja kyselylomake on laadittu vastamaan tutkimuskysymyksiin. Kysymykset muotoilimme kyselylomakkeeseen selkeästi ja niin, ettei tulkinnanvaraa jäänyt. Kysymykset laadittiin siten, etteivät tutkimuksen tekijöiden mielipiteet tai oletukset vaikuttaneet tai ohjailleet oppilaiden vastauksia. Kysymyslomakkeen pituutta ja kysymysten sisältöä harkitsimme myös tarkoin.

Tutkimuksen kokonaisluotettavuutta parantavat tutkimusongelman täsmällinen määrittely, tarkkaan valittu perusjoukko, tutkimuksen kohderyhmään soveltuva otantamenetelmä sekä aineistonkeruutapa (Vilkkä 2007, 152-154). Tutkimuksessamme on kyseessä harkinnanvarainen otanta eli

näyte, koska valitsimme tutkimukseen tietyn koulun ja juuri tietyt luokka-asteet. Valitsimme juuri nämä luokka-asteet siksi, että 5. luokkalaiset ovat vielä alakoulun puolella, 7. luokkalaiset ovat siirtyneet juuri yläkoulun puolelle ja 9. luokkalaiset alkavat jo pohtia jatko-opintoja. Tällä otannalla uskoimme saavamme monipuolisen kuvan peruskouluikäisten kokemuksista somekiusaamisesta. Kyselyymme eivät vastanneet kuitenkaan kaikki kyseisen koulun 5.-, 7.- ja 9. luokkalaiset. Yhteensä koulussa on 5.-, 7.- ja 9. luokkalaisia 204.

Määrällisessä tutkimuksessa ei voi välttyä virheiltä, joten tutkijan tulee olla rehellinen ja hänen on arvioitava virheiden, kuten käsittely-, mittaus-, kato-, ja otantavirheiden, vaikutusta tuloksiin (Vilka 2007, 152-154). Kyselyssämme ei esiintynyt katoa minkään kysymyksen kohdalla, eikä kysymyksestä puuttunut vastauksia. Systemaattiset virheet heikentävät tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia. Systemaattiset virheet voivat johtua kadosta tai esimerkiksi vastaajien valehtelusta tai kunnistelusta. (Vilka 2007, 152-154.) Kiusaaminen aiheena voi olla herkkä systemaattisille virheille sekä kiusaajan että kiusatun näkökulmasta. Vertasimme, onko somekiusaamiseen törmänneissä sukupuolten välisiä eroja. Vaikka kaikki vastaajat eivät halunneet kertoa sukupuoltaan, ei se haitannut merkittävästi vertailua sukupuolten välillä.

Luotettavuuden kannalta on myös tärkeää tehdä kysymyslomakkeen esitestaus ja korjaus (Vilka 2007, 153). Esitetasimme lomakkeen toimivuutta opiskelijaryhmämme TEH16SM:n opiskelijoiden lapsilla, jotka sopivat kyselymme ikähaarukkaan. Hyvään validiteettiin vaikuttavat teoreettisten käsitteiden onnistunut operationalisointi arkikielelle, kysymysten ja vastausvaihtoehtojen tarkoin mietitty sisältö sekä muotoilu ja väärinymmärrysten minimointi (Vilka 2007, 150-152). Tämän vuoksi koimme tärkeäksi, että esitestaajat olivat samaa ikäluokkaa kuin varsinaiseen kyselyyn osallistujat, jotta saamme kuvan, miten he ymmärtävät ja hahmottavat kysymykset. Esitestauksen myötä toivoimme saavamme kommentteja ja mahdollisia parannusehdotuksia esimerkiksi kysymysten selkeyteen ja ymmärrettävyyteen liittyen ja niitä saimmekin.

Toteutimme tutkimuksen noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2012) laatimia hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia. Sovelsimme kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä eettisiä periaatteita kunnioittaen ja lähetimme tutkimuslupahakemuksen Oulun kaupungille. Kunnioitimme muiden tutkijoiden tekemää työtä käyttämällä lähdeviitteitä asianmukaisella tavalla. Tutkimustyössä, tutkimustulosten käsittelyssä ja niiden julkaisemisessa noudatamme huolellisuutta, avoimuutta, vastuullisuutta sekä rehellisyyttä. Vastuu tutkimuksessa tehdyistä valinnoista ja niihin liittyvistä perusteluista on meillä tutkijoina.

Koska teetimme kyselyn vain yhden koulun oppilaille ja tulokset jaetaan koulun rehtorille ja koulu-terveydenhoitajalle mahdollista jatkokäyttöä varten, oli ensiarvoisen tärkeää, että vastaajien anonymitteetti säilytettiin raporttia laadittaessa. Pyrimme löytämään yhteistyökouluksi sellaisen koulun, jossa olisi mahdollisimman paljon oppilaita kyseisillä luokilla, jotta vastaajat eivät kokisi, että heidät saatetaan tunnistaa. Aluksi pohdimme mahdollisuutta teettää kysely kahden tai kolmen eri koulun 5.-, 7.- ja 9. luokkalaisille, mutta vastaajamäärä olisi ollut todella suuri. Jos taas jokaisesta kolmesta koulusta kyselyyn olisi vastannut vain yksi 5.-, yksi 7.- ja yksi 9. luokka kustakin koulusta, olisi tutkimus ollut mielestämme liian hajanainen. Keskittymällä yhteen kouluun saimme myös kohden- nettuja tuloksia, joista juuri kyseinen koulu toivottavasti hyötyy.

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten pysyvyyttä eli kykyä antaa ei-sattuman- varaisia tuloksia. Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan tutkimusotteen ja tutkimusmenetelmän kykyä selvittää sitä, mitä on tarkoitus selvittää. Tutkimus on luotettava, kun mittaus toistetaan ja tulos on täysin sama tutkijasta riippumatta. Tutkimuksen reliabiliteetti tarkastelee siis mittaukseen liittyviä asioita sekä tarkkuutta sen toteutuksessa. Tutkimus on tarkka, kun siinä ei ole satunnaisvirheitä. Hyvään reliabiliteettiin vaikuttavat edustava otos, korkea vastausprosentti, tietojen huolellinen kä- sittely ja mittarin kyky mitata tutkittavia asioita kattavasti. (Vilka 2007, 17, 149-150.) Tulokset on kirjattu erityistä huolellisuutta ja tarkkuutta vaalien, jotta säästyttäisiin virheiltä tietojen analysoin- nissa. Tutkimuksen toteutus on kuvattu selkeästi raportissa, joten tutkimus on myös helposti tois- tettavissa, vaikka tutkimuksen tekijä vaihtuisi. Vilkan (2007, 57) mukaan suositeltava vastaaja- määrä määrällisessä tutkimuksessa on vähintään 100 vastaajaa. Tutkimuksessamme oli 173 vas- taajaa, joten saimme riittävän suuren ja edustavan otoksen.

7.3 Tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen tavoitteena oli antaa tietoa somekiusaamisesta opetushenkilöstölle ja koulu-tervey- denhoitajalle. Opettajat voivat hyödyntää tutkimustuloksia ottamalla tulokset luokissa esille oppilai- den kanssa sekä vanhempainilloissa. Koulu-terveydenhoitaja taas saa arvokasta tietoa siitä, minkä verran koulussa esiintyy somekiusaamista, ja hän voi keskustella aiheesta oppilaiden kanssa ter- veystarkastuksien yhteydessä. Tuloksia voi hyödyntää myös etsittäessä keinoja, miten puuttua so- messa tapahtuvaan kiusaamiseen.

Hyvä jatkotutkimusaihe olisi somekiusaamiseen liittyvien kokemusten selvittäminen Oulun muissa kouluissa, jotta ongelman laajuudesta saataisiin tarkempi kuva. Vaikka otoksena yksi koulu onkin aika pieni, niin se antaa silti osviittaa siitä, millainen tilanne sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen suhteen on mahdollisesti muissakin Oulun kouluissa. Koulukohtaisten kokemusten kartoittamisesta olisi suora hyöty kyseisten koulujen oppilaille, henkilökunnalle ja vanhemmille.

Mielestämme mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi myös se, kuinka terveydenhoitaja voi työsäään puuttua sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen. Pohdimme sitäkin, että olisi hyvä, jos oppilaat voisivat lähestyä kouluterveydenhoitajaa kiusaamis- ja muissa asioissa juurikin sosiaalisessa mediassa. Oulustakin löytyy jo kouluja, joiden terveydenhoitajat ovat tavoitettavissa esimerkiksi Snapchatissa. Muun muassa Merikosken koulun terveydenhoitajalla Snapchat on käytössä yhteydenpitoa varten, ja oppilaat voivat ottaa yhteyttä terveydenhoitajaan joko omalla nimellään tai anonyymisti. Yhteydenotot voivat käsitellä lähes mitä tahansa lääkäriajan tiedustelusta arkaluontoisiin asioihin. (Kaleva 2017, viitattu 23.2.2020.) Koska Snapchat ja muut sosiaalisen median kanavat eivät välttämättä ole kaikille terveydenhoitajille tuttuja palveluita, pohdimme, että jonkinlainen koulutustilaisuus tai opas sosiaalisen median palveluista terveydenhoitajan työkaluina voisi olla käytännön työn kannalta tarpeellinen.

Mielestämme juuri Snapchat on erinomainen työkalu terveydenhoitajalle, sillä palvelussa voi lähettää kuvia ja kysyä nopeasti asioita. Oppilas voi esimerkiksi lähettää kuvan ihottumasta ja kysyä hoito-ohjeita, jolloin terveydenhoitaja voi antaa ohjeet Snapchatin välityksellä ja näin käyntiä vastaanotolla ei välttämättä edes tarvita. Toisaalta taas epäselvissä tilanteissa terveydenhoitaja voi pyytää oppilasta käymään juttusillaan. Samoin uskomme, että kiusaamisesta voi olla helpompi ottaa yhteyttä ensin sosiaalisen median kautta, joko nimettömänä tai omalla nimellään. Kun oppilas on saanut vähän avattua aihetta terveydenhoitajalle ennakoon, voi siitä olla helpompi tulla puhumaan vastaanotolle.

7.4 Prosessissa oppiminen

Somekiusaamista ei pääse pakoon vapaa-ajallakaan, vaikka lapsi tai nuori olisi yksin kotona. Siksi on tärkeää, että terveydenhoitaja ja opettajat ovat tietoisia somekiusaamisen todellisuudesta,

koska heidän on otettava aihe esiin oppilaiden kanssa. Vanhempien on myös tärkeää tietää, millaisilla sosiaalisen median kanavilla heidän lapsensa aikaa viettää ja millaisia kiusaamisen muotoja noilla kanavilla mahdollisesti esiintyy.

Olemme itse aktiivisia sosiaalisen median käyttäjiä ja näemme, että sosiaalisen median voisi hyvinkin valjastaa terveydenhoitajan työkaluksi. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen aiheena tuntui luontevalta ja kiinnostavalta, joten motivaatiomme opinnäytetyön tekoa kohtaan oli suuri. Saimme opinnäytetyöprosessin aikana lukuisia kertoja kiitosta aihevalinnasta eri yhteyksissä opettajilta, opiskelijoilta sekä kouluterveydenhoitajilta. Koimme, että opinnäytetyöllemme on selkeä tarve.

Opinnäytetyöprosessi alkoi suunnitelman laatimisella. Aloitimme prosessin tiedonhaualla ja tietoperustan kokoamisella sekä pohdimme tutkimuskysymyksiä ja tavoitteita. Tämän jälkeen esittelimme suunnitelman ohjaavalle opettajalle sekä opponenteille. Saadun palautteen avulla muokkasimme suunnitelmaa siten, että se palvelisi tutkimuksen tarkoitusta mahdollisimman hyvin. Tämän jälkeen laadimme kyselylomakkeen, etsimme yhteistyökoulun ja esitestauksen jälkeen toteutimme sähköisen kyselyn. Tulokset saatuaamme analysoimme ne ja kokosimme yhteen raportiksi. Opinnäytetyötä työstäessämme arvioimme jatkuvasti sitä, eteneekö prosessi tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi pohdimme omaa oppimistamme työn eri vaiheissa.

Tutkimusta suunnitellessamme pohdimme tarkkaan mitkä olivat ne tutkimuskysymykset, joihin vastauksen saaminen olisi kaikkein olennaisinta tätä opinnäytetyötä tehdessä. Onnistuimme mielestämme hyvin tutkimuskysymyksiä asetelussa, sillä saimme niihin vastaukset kyselymme avulla.

Kyselylomakkeen laatiminen oli tarkkaa työtä, sillä halusimme kysymysten olevan täsmällisiä ja huolehdimme siitä, etteivät kysymykset olisi millään tavalla vastaajaa johdattelevia. Muokkasimme ja testasimme itse kyselylomaketta lukuisia kertoja ennen esitestausta. Esitestatessamme lomakkeen toimivuutta lapsilla ja nuorilla, saimme positiivista palautetta kyselylomakkeen selkeydestä. Webropol-työkalun avulla opimme myös analysoimaan tuloksia ja pohtimaan kriittisesti tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Opinnäytetyöprosessimme venyi pidemmäksi kuin mitä suunnitelmassamme olimme arvioineet. Aikataulupääallekkäisyydet viivästyttivät opinnäytetyön tekoa ja toteutimme opinnäytetyön pääasiassa etätyöskentelynä. Nykyteknologian ansiosta tämä ei kuitenkaan muodostunut ongelmaksi.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi oli hyvin antoisa ja opettavainen kokemus. Saimme ajankohtaista tietoa itsellemme tärkeästä aiheesta ja lisäksi opimme tieteellisen tutkimuksen teosta käytännössä. Näistä taidoista on varmasti hyötyä tulevassa työssämme terveydenhoitajina.

LÄHTEET

Andreassen, C. S. 2015. Online Social Network Site Addiction: A Comprehensive Review. Viitattu 6.5.2020,
<https://link.springer.com/article/10.1007/s40429-015-0056-9>.

Antikainen, J. 2018. Nettipoliisi. Helsingin poliisilaitos. Viitattu 24.4.2018,
http://www.edu.fi/download/152534_Antikainen_Koulun_kerhotoiminnan_valtakunnallinen_ajan-kohtaistilaisuus_4_10.pdf.

ConnectSafely.org. 2016. A Parent's Guide to Snapchat. Viitattu 30.3.2018,
<http://www.connectsafely.org/a-parents-guide-to-snapchat/>.

Dedkova, L., Hasebrink, U., Livingstone, S., Machackova, H., Mascheroni, G., Ólafsson, K., Sma-hel, D. & Staksurd, E. 2020. EU Kids Online 2020. Survey results from 19 countries. Viitattu 20.4.2020,
<http://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/EU-Kids-Online-2020-10Feb2020.pdf>.

ebrand Group Oy. 2019. SoMe ja Nuoret 2019. Kyselytutkimus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Suosituimmat sosiaalisen median palvelut. Viitattu 6.5.2020,
<https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2016/2-suosituimmat-sosiaalisen-median-palvelut/>.

ebrand Group Oy. 2019. SoMe ja Nuoret 2019. Katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Nuoret ja ajankäyttö. Viitattu 23.3.2020,
<https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/1-nuoret-ja-ajankaytto/>.

ebrand Group Oy. 2019. SoMe ja Nuoret 2019. Katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Sosiaalisen median merkitys ja kiusaaminen sosiaalisessa mediassa. Viitattu 22.3.2020,
<https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/4-sosiaalisen-median-merkityksellisyys/>.

ebrand Group Oy. 2019. SoMe ja Nuoret 2019. Katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Suosituimmat sosiaalisen median palvelut. Viitattu 20.3.2020,

<https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/2-suosituimmat-sosiaalisen-median-palvelut/>.

ebrand Group Oy. 2019. SoMe ja Nuoret 2019. Katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Tiivistelmä. Viitattu 24.3.2020, <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/tiivistelma/>.

Facebook. 2018. Company info. Viitattu 28.3.2018, <https://newsroom.fb.com/company-info/>.

Facebook. 2018. Keskustelut heräävät eloon Messengerissä. Viitattu 30.3.2018, <https://www.messenger.com/features>.

Forss, M. 2014. Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki: Crime Time.

GCFLearnFree.org. 2020. What is YouTube? Viitattu 21.2.2020, <https://www.gcflearnfree.org/youtube/what-is-youtube/1/>.

Griffiths, M. & Kuss, D. 2017. Social Networking Sites and Addiction: Ten Lessons Learned. International Journal of Environmental Research and Public Health. 3. Viitattu 14.4.2020, https://www.researchgate.net/publication/314839091_Social_Networking_Sites_and_Addiction_Ten_Lessons_Learned.

Görzig, A., Haddon, L., Livingstone, S., Ólafsson, K. & with members of the EU Kids Online Network. 2011. EU Kids Online. Viitattu 18.4.2018, [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf).

Haasio, A. 2013. Netin pimeä puoli. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Haasio, A. 2016. Koukussa nettiin. Lapset, nuoret ja verkon vaarat. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

Honkonen, K. & Rongas, A. 2016. Koulutus ja tutkinnot. Mikä ihmeen sosiaalinen media? Opetushallitus. Viitattu 1.4.2020, <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mika-ihmeen-sosiaalinen-media>.

Instagram, Inc. 2018. Mikä on Instagram? Viitattu 30.3.2018,
<https://help.instagram.com/424737657584573>.

Junttila, H. 2018. Alma Media. Tivi. Näihin tarkoituksiin älypuhelinta käytetään - Suomi ykkönen pikaviestisovelluksissa. Viitattu 6.5.2020,
<https://www.tivi.fi/uutiset/naihin-tarkoituksiin-alypuhelinta-nykyaan-kaytetaan-suomi-ykkonen-pikaviestisovelluksissa/b99b2a87-4c9c-334f-8b6a-92fcdabbc98>.

Kaleva. 2017. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Nuoret ottaneet palvelun hyvin vastaan Merikosken koululla. Viitattu 23.2.2020,
<https://www.kaleva.fi/uutiset/oulu/terveydenhoitaja-snapchatissa-nuoret-ottaneet-palvelun-hyvin-vastaan-merikosken-koululla/755452/>.

Kaski, S. & Nevalainen, V. 2017. Jo riittää. Irti kiusaamisesta ja kiusaajista. Helsinki: Kirjapaja.

KiVa koulu. 2018. Kiusaamisen muodot. Viitattu 11.5.2018,
http://www.kivakoulu.fi/kiusaamisen_muodot.

Kuulu!. 2014. Mikä on Ask.fm? Viitattu 30.3.2018,
<http://www.kuulu.fi/blogi/mika-on-ask-fm/>.

Kuulu!. 2016. Instagram Stories - Mistä on kyse? Viitattu 30.3.2018,
<http://www.kuulu.fi/blogi/instagram-stories-mista-on-kyse>

Liikala, V. 2016. "Yleensä nettikiusaaminen on jopa pahempaa kuin konkreettinen face2face kiusaaminen". Helsingin ja rovaniemeläisten yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden näkemyksiä verkossa tapahtuvasta kiusaamisesta. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 21.4.2020,
<https://lauda.ulap-land.fi/bitstream/handle/10024/62820/Liikala.Ville.pdf?sequence=2>.

Magid, L. 2013. Forbes. What Is Snapchat and Why Do Kids Love It and Parents Fear It? (Updated). Viitattu 30.3.2018,
<https://www.forbes.com/sites/larrymagid/2013/05/01/what-is-snapchat-and-why-do-kids-love-it-and-parents-fear-it/#2a664d1d4fce>.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2018. Nuorten netti. Nettikiusaaminen. Viitattu 30.3.2018, <https://www.nuortennetti.fi/netti-ja-media/nettikiusaaminen/>.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2018. Nuorten netti. Kiusaaminen. Mitä tehdä, jos huomaa kiusaamista? Viitattu 7.5.2020, <https://www.nuortennetti.fi/kiusaaminen/mita-tehda-jos-huomaa-kiusaamista/>.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2019. Nuorten netti. Netti ja media. Nettikiusaaminen. Mitä voi tehdä, jos joutuu nettikiusaamisen kohteeksi? Viitattu 28.3.2020, <https://www.nuortennetti.fi/netti-ja-media/nettikiusaaminen/mita-voi-tehda-jos-joutuu-nettikiusaamisen-kohteeksi/>.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2018. Vanhemmille. Tukea perheen huoliin ja kriiseihin. Kiusaaminen – mitä vanhemmat voivat tehdä? Viitattu 23.3.2020, <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/kiusaaminen-mita-vanhemmat-voivat-tehda/>.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. Vanhemmille. Tukea perheen huoliin ja kriiseihin. Kiusaaminen netissä. Viitattu 23.3.2020, https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/kiusaaminen_netissa/.

Mediataitokoulu. 2015. Mediakasvatus. Viitattu 16.1.2020, https://www.mediataitokoulu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=323&Itemid=414&lang=fi.

Mikkola, E. 2014. Mitä teen, jos anonyymi kiusaa netissä? Poliisin top 5 -ohjeet. Yle Uutiset. Viitattu 24.4.2018, <https://yle.fi/uutiset/3-7059314>.

MTV Uutiset. 2019. Mikä ihmeen TikTok? Tämä yhdestä maailman ladatuimmasta sovelluksesta pitäisi tietää. Viitattu 21.2.2020, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mika-ihmeen-tiktok-tama-yhdesta-maailman-ladatuimmasta-sovelluksesta-pitaisi-tietaa/7241520#gs.wyihjd>.

Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen, T. & Laatikainen, T. 2017. Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäasiakirja. 4. uudistettu painos. Helsinki: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Mäntymaa, E. 2017. Poliisi rekrytoi 25 uutta nettipoliisia – "kyse ei ole sananvapauden rajoittamisesta". Yle Uutiset. Viitattu 24.4.2018,
<https://yle.fi/uutiset/3-9437958>.

Nuorten elämä.fi. 2019. Elävää elämää. Nettikiusaaminen. Viitattu 28.3.2020,
<https://www.nuortenelama.fi/elavaa-elamaa/netti-ja-media/nettikiusaaminen-521>.

Oulun kaupunki. 2019. Viitattu 30.1.2020,
<https://www.ouka.fi>.

Poutiainen, H. 2016. Mikä herättää terveydenhoitajan huolen? : Huolen tunnistamisen ja toimimisen haasteet lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Helsingin yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Viitattu 23.3.2020,
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131435/Mikahera.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

ReachOut Australia. Parents. Social media and teenagers. Viitattu 5.4.2020,
<https://parents.au.reachout.com/skills-to-build/wellbeing/social-media-and-teenagers>.

Reddit, Inc. 2017. About. The Conversation Starts Here. Viitattu 21.2.2020,
<https://www.redditinc.com/>.

Sanastokeskus TSK. TEPA-Termipankki. Erikoisalojen sanastojen ja sanakirjojen kokoelma. Viitattu 11.5.2018,
<http://www.tsk.fi/tepa/fi/haku/sosiaalinen%20media>.

Snapchat. 2018. Snapchat Support. Viitattu 30.3.2018,
<https://support.snapchat.com/en-US/article/beta-release-faq>.

TENK 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 12.4.2018,
<http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Kouluterveyskysely 2017. Viitattu 28.3.2018, https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=199281&mittarit_2=200554&vuosi_2017_0=v2017#.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Kouluterveyskysely 2017. Viitattu 24.4.2018, https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=199261&mittarit_2=199681.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Kouluterveyskysely 2017. Viitattu 4.4.2020, https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_aluevertailu2?alue_0=87869&alue_0=235597&alue_0=235780&alue_0=235885&alue_0=235976&alue_0=235955&alue_0=235679&alue_0=235592&alue_0=235959&alue_0=235649&alue_0=235866&alue_0=235939&alue_0=235794&alue_0=235875&alue_0=235918&alue_0=235998&alue_0=236127&alue_0=235658&alue_0=235602&alue_0=235598&vuosi_0=v2017&mittarit_0=199799&mittarit_1=199682&mittarit_2=199755&sukupuoli_0=143993&kouluaste_0=161293#.

Valta, L. 2015. Nuori lähestyy poliisia mieluiten somessa. Yle Uutiset. Viitattu 24.4.2018, <https://yle.fi/uutiset/3-8157511>.

Vilkka, H. 2007. Tuki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Tammi.

Vilkka, H. 2014. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi. Viitattu 18.2.2020, <http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>.

Vänskä, O. 2016. Mikä on Kik? Mikrobitti. Viitattu 30.3.2018, <https://www.mikrobitti.fi/2016/10/mika-on-kik/>.

WhatsApp. 2018. Features. Viitattu 30.3.2018, <https://www.whatsapp.com/features/>.

WEBROPOL-KYSELYLOMAKE

1. Millä luokalla olet?

- 5. lk
- 7. lk
- 9. lk

2. Sukupuolesi?

- poika
- tyttö
- en halua kertoa

3. Mitä sosiaalisen median eli somen kanavia käytät? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Facebook
- Facebook Messenger
- WhatsApp
- Instagram
- Snapchat
- Ask.fm
- Kik
- muu, mikä? _____

4. Kauanko päivässä vietät aikaa somessa?

- alle 30 min.
- 30 – 60 min.
- 1 – 2 h
- Yli 2 h

5. Millä välineellä käytät somea?

- älypuhelin
- tabletti
- tietokone

6. Oletko törmännyt kiusaamiseen käyttäessäsi somen kanavia vuoden 2019 aikana? *

- kyllä
- en

6.1 Millä somen kanavilla olet törmännyt kiusaamiseen?

- Facebook
- Facebook Messenger
- WhatsApp
- Instagram
- Snapchat
- Ask.fm
- Kik

muu, mikä? _____

6.2 Oletko törmännyt somessa

- juoruiluun
- haukkumiseen tai ilkeään kommentointiin
- syrjimiseen
- kuvien levittämiseen luvatta
- kiristämiseen
- arkaluontoisten tietojen tai kuvien levittämiseen
- uhkailuun
- salakuvatun materiaalin levittämiseen
- muuhun, mihin? _____

6.3 Kiusataanko somessa samoja oppilaita kuin koulussa?

- kyllä
- ei
- en tiedä

6.4 Kiusaavatko somessa ne oppilaat, jotka kiusaavat myös koulussa?

- kyllä
- ei
- en tiedä

6.5 Tapahtuuko kiusaaminen nimettömästi vai onko kiusaaja tunnistettavissa?

- kiusaaminen tapahtuu nimettömästi
- kiusaaja on tunnistettavissa
- en tiedä

7. Onko sinua kiusattu somessa vuoden 2019 aikana? *

- kyllä
- ei

7.1 Millä somen kanavalla sinua on kiusattu? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Facebook
- Facebook Messenger
- WhatsApp
- Instagram
- Snapchat
- Ask.fm
- Kik
- muu, mikä? _____

7.2 Kuinka usein sinua on kiusattu somessa vuoden 2019 aikana?

- harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- harvemmin kuin kerran viikossa
- useita kertoja viikossa

8. Oletko itse kiusannut somessa? *

- kyllä
- en

8.1 Millä somen kanavalla olet kiusannut? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Facebook
- Facebook Messenger
- WhatsApp
- Instagram
- Snapchat
- Ask.fm
- Kik
- muu, mikä? _____

9. Oletko kertonut tai voisitko kuvitella kertovasi näkemästäsi tai kokemastasi somekiusaamisesta jollekin seuraavista

- parhaalle kaverille
- opettajalle
- vanhemmille
- terveydenhoitajalle
- muulle, kenelle _____

10. Onko koulussa puhuttu some-kiusaamisesta?

- kyllä
- ei
- en tiedä

11. Millä keinoin some-kiusaamiseen olisi mielestäsi hyvä puuttua?

- ilmiantamalla kiusaajien kommentit/salaa nettiin laittamat kuvat ym. palvelun ylläpitäjälle
- kertomalla kiusaamisesta nettipoliisille
- kertomalla opettajalle/kouluterveydenhoitajalle
- kertomalla vanhemmille
- puhumalla some-kiusaamisesta koulussa yleisellä tasolla
- muulla tavalla, millä?